

shows that barriers to business development are either administrative or fiscal.

Table 4
Barriers to business development in Poland

Administrative	Tax
Duration of court proceedings	Complexity of tax law, lack of uniform interpretation
Labor legislation	The frequency of changes in legislation, including tax
Number of permits, concessions, licenses	Lack of responsibility of officials for erroneous tax decisions

Source: [1, p. 11-17].

Other studies present the following barriers to business development in Poland:

- lack of financial sources;
- demand in local and regional markets;
- amounts of tax liabilities;
- organizational and legal conditions;
- innovation and technical barriers;
- access to economic information;
- lack of skilled labor [5, p. 61].

Conclusions. As part of the summary, it is worth mentioning the results of several international studies. According to the Doing Business 2018 ranking, Poland ranks 27th in the world in ease of doing business, Ukraine – 76. The authors noted several positive changes in Ukraine in 2017: lower fees for building permits, strengthening shareholder protection and simplifying the payment of social security contributions [4, c. 140]. The latter fact is reflected in the Paying Taxes 2018 report, which assesses the tax systems of countries around the world. Ukraine took 43rd place in it, Poland – 51st.

Corruption remains a major obstacle to business development in Ukraine. The authors of the Nations in Transit 2017 report stated that "Ukrainians no longer believe that the difficulties in the country are caused by hostilities in eastern Ukraine, calling instead the

corruption of government officials the main cause of the current socio-economic crisis" [8, p. 11]. In the global ranking of corruption perceptions developed by Transparency International, Ukraine ranks 130th, along with countries such as the Gambia, Iran, Myanmar and Sierra Leone; Poland in the same ranking in 36th place [3, p. 4-5]. Thus, in terms of business and investment development in Ukraine, the fight against corruption remains a major challenge for both central and local governments.

References

1. Bariery rozwoju przedsiębiorstw, czyli co najbardziej hamuje wzrost polskich firm. Raport z wyników ankiety przeprowadzonej podczas II Forum Przedsiębiorców Grant Thornton. Warszawa: Grant Thornton, Krajowa Izba Gospodarcza, 2013. 27 p.
2. Cieślak, J., Koładkiewicz, I. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w aglomeracjach miejskich, Warszawa: Wydawnictwo Poltext, 2014. 140 p.
3. Corruption Perceptions Index 2017. Berlin: Transparency International, 2018. 12 p.
4. Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs. Washington: World Bank Group, 2018. 312 p.
5. Kochmańska M. Bariery rozwoju przedsiębiorczości małych i średnich firm. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie i Marketing. 2007. № 1. P. 59-70.
6. Lewandowska K. Richard Florida, „Narodziny klasy kreatywnej oraz jej wpływ na przeobrażenia w charakterze pracy, wypoczynku społeczeństwa i życia codziennego”. Zarządzanie w Kulturze. 2013. № 3. P. 311-314.
7. Skica T., Bem A., Rola samorządu terytorialnego w procesach stymulowania przedsiębiorczości. Studia Regionalne i Lokalne. 2014. № 1. P. 79-92.
8. Ukraine. Nations in Transit 2017. Freedom House. Retrieved from https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2017_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%CC%88%D0%BD%D0%B0.pdf
9. <http://stat.gov.pl/>
10. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Надійшло (received) 26.01.2022

Відомості про авторів / About the Authors

Igor Ksenicz (Ксеніч Ігор Андрійович) – Adam Mickiewicz University, Institute of European Culture in Gniezno, Assistant Professor of Department of Study of Cultural Identity, PhD in Political Science; Poznań, Poland; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5286-004X>

УДК 35: 378.4:005.6

doi: 10.20998/2227-6890.2022.1.06

С.А. МОРОЗ, І.С. БУКА, О.В. МОРОЗ, І.Т. МАНЧАК, В.М. МОРОЗ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ РЕЙТИНГІВ ТА ЇХ ПОТЕНЦІАЛІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дослідження проблематики рейтингування в системі вищої освіти обумовлено, з одного боку, необхідністю пошуку об'єктивного джерела інформації щодо рівня позиціонування вітчизняних закладів вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг, а з іншого – запитом з боку суб'єктів публічного управління розвитком системи вищої освіти на формування індикаторів стану досягнення визначених у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки пріоритетних цілей. Крім того, у межах сучасного університетського менеджменту та системи публічного управління забезпеченням якості вищої освіти, міжнародні академічні рейтинги все далі частіше розглядаються на рівні джерела неупередженої інформації щодо якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти. Такий контекст сприйняття

відповідної проблематики потребує наукового обґрунтування потенціалів міжнародних рейтингів для інформаційного забезпечення моніторингу якості вищої освіти. Складність такого обґрунтування полягає у різноманітності методологій оцінювання показників університетів, а також нетотожності фокусів експертної уваги у межах основних процедур ранжування. Маючи намір долучитися до обґрунтування відповідної проблематики авторами статті було проведено аналіз змісту міжнародних університетських рейтингів, а також з'ясовано їх потенціали щодо оцінювання якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. У якості фокусу безпосередньої уваги було обрано чотирнадцять міжнародних рейтингів (міжнародний каталог «UniRank: World University Rankings & Reviews»; рейтинг національних систем вищої освіти «U21 Ranking of National Higher Education Systems»; рейтинг «U-Multirank»; Шанхайський рейтинг «Academic Ranking of World Universities»; рейтинг «QS World University Rankings»; рейтинг «Times Higher Education» та інші). За кожним з розглянутих нами рейтингів було визначено критерії оцінювання результатів функціонування університетів. За результати проведеного аналізу були сформульовані висновки щодо: можливості використання міжнародних університетських рейтингів для характеристики рівнів якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти; динаміки удосконалення методології складання окремих з рейтингів; рівня об'єктивності та суб'єктивності оцінок; критеріїв з оцінювання результатів науково-дослідної роботи у підсумковому результаті рейтингування тощо.

Ключові слова: університетські рейтинги; якість вищої освіти; якість освітньої діяльності; оцінювання якості вищої освіти; критерії та індикатори якості вищої освіти; державна політика у забезпеченні якості вищої освіти.

S.A. MOROZ, I.S. BUKA, O.V. MOROZ, I.T. MANCZAK, V.M. MOROZ

GENERAL CHARACTERISTICS OF UNIVERSITY RATINGS AND THEIR POTENTIAL FOR ASSESSING THE HIGHER EDUCATION QUALITY

The research of rating issues in the higher education system is conditioned, on the one hand, by the need to find an objective source of information on the level of positioning of domestic higher education institutions in the international market of educational services, on the other hand, the request of entities of public administration over development of the higher education system on formation of indicators of achievement of the priority goals set in the Strategy of higher Education Development in Ukraine for 2022–2032 years. Besides, within the framework of modern university management and system of public administration over the higher education development, international academic ratings are increasingly considered at the level of the source of impartial information about the quality of educational activities of the Higher Education Institution and higher education quality. This context of perception of the relevant problematics requires scientific evidence of international ratings' potential for informational support of monitoring of higher education quality. The complexity of such justification arises from the diversity of methods for evaluation of university indicators, as well as inaccuracy of focus of expert attention within the framework of the basic ranking procedures. The authors of the article, intending to join the justification of the relevant problematics, analyzed the content of international university ratings, as well as determined their potential to assess the quality of educational activity and quality of higher education. Fourteen international ratings were selected as the focus of direct attention (international catalogue «UniRank: World University Rankings & Reviews»; rating of national higher education systems «U21 Ranking of National Higher Education Systems»; rating «U-Multirank»; Shanghai rating «Academic Ranking of World Universities»; rating «QS World University Rankings»; rating «Times Higher Education» and others). Criteria for evaluating the results of universities' performance were determined for each of the ratings we considered. The following conclusions were made based on the results of the analysis: the possibility of using international university ratings to characterize the levels of quality of educational activity of higher education institutions and the quality of higher education; dynamics of improving the methodology of creating some of the ratings; level of objectivity and subjectivity of assessments; criteria for the evaluation of the results of scientific and research work in the final result of the rating, etc.

Key words: university ratings; higher education quality; quality of education activities; assessment of higher education quality; criteria and indicators of higher education quality; state policy in providing the higher education quality.

Постановка проблеми. Серед напрямів формування і реалізації державної політики у сфері вищої освіти автори Закону України «Про вищу освіту» звернули увагу на неабияку значущість того з них, який безпосередньо пов'язаний із «збереженням і розвитком системи вищої освіти та підвищенні якості вищої освіти» [1]. Дотримання цього напрямку державної політики, особливо тієї його частини яка пов'язана з «підвищенням якості вищої освіти» неможливо

увявити без наявності у суб'єктів управління розвитком системи вищої освіти інструментарію щодо оцінювання якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. На рівні одного з різновидів такого інструментарію можуть розглядатися у тому числі й міжнародні університетські рейтинги. На необхідність прийняття до уваги потенціалів цих рейтингів вказують норми нещодавно схваленої Урядом України Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Сформульована у межах програмного документу «Стратегічна ціль 5.

Привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри», в частині конкретизації показників її досягнення, визначає індикатор «кількості закладів вищої освіти, порядковий номер яких в одному з міжнародних рейтингів (QS World University Rankings, The Times Higher Education World University Rankings або Academic Ranking of World Universities – World Top 500 Universities не перевищує 1000 (без поділу на факультети, спеціальності тощо), у 2032 році – 12» [2]. Іншими словами, автори стратегії розглядають міжнародні рейтинги на рівні одного з індикаторів досягнення конкретної цілі (забезпечення «привабливості закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри»). У межах сучасного університетського менеджменту, так саме як й у межах публічного управління розвитком сфери вищої освіти, міжнародні рейтинги все далі частіше розглядаються не лише на рівні об'єктивного за своїм змістом віддзеркалення здобутків університету та ефективності його функціонування, а й у контексті ділової (професійної) репутації, як окремого ЗВО так й національної системи вищої освіти. На переконання Є. Хезелкорн (E. Hazelcorn) «рейтинги стали нав'язливою ідеєю сучасного світу. Те, що на початку XX ст. у США сприймалося на рівні академічної забави, а в 80-х роках XX ст. було джерелом інформації для студентів, сьогодні стало одним з ключових факторів змагання за репутацією з очевидним за проявом та достатньо відчутним за силою геополітичним присмаком» [3]. За такої своєї значущості рейтинги можуть розглядатися не лише як інструмент щодо оцінювання якості вищої освіти, а у тому числі як складова механізму управління репутаційними ризиками, як окремого ЗВО так й системи вищої освіти в цілому. Приймаючи до уваги вище наведене можемо актуалізувати наше дослідницьке завдання через призму розгляду змісту окремих з міжнародних академічних рейтингів та з'ясування їх потенціалів щодо оцінювання якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика оцінювання якості вищої освіти через призму рейтингування університетів на міжнародному (глобальному) рівні не є принципово новим напрямом в організації наукових пошуків. Відповідні питання набули свого розвитку у роботах: Бакірова С.В. (з'ясовано вплив універсалізму та партикуляризму на рейтингування університетів) [4]; Булкиної І.А. (обґрунтовано місце та роль міжнародних рейтингів в системі характеристик освітнього ринку послуг) [5]; Васильєва А.В. (визначено місце та роль рейтингів у формуванні та реалізації стратегії розвитку університетів) [6]; Квітка С.А. (проведено аналіз інструментарію експертизи конкурентоспроможності ЗВО на міжнародному рівні) [7]; Курбатова С.В. (проведено аналіз змісту основних підходів до розробки університетських рейтингів, а також розглянуто основні критерії

міжнародних рейтингів) [8]; Левченка О.М. (проведено аналіз міжнародних систем ранжування ЗВО, а також з'ясовано рівень конкурентоспроможності системи вищої освіти України) [9]; Лугового В.І. (оцінено потенціали накопиченого у світовій практиці досвіду для створення рейтингу ЗВО на національному рівні) [10]; Пономаренка В.С. (сформульовано підходи до класифікації методів рейтингування закладів вищої освіти) [11]; Слюсаренко О.М. (розглянуто основи розвитку рейтингування в системі вищої освіти та оцінювання її якості) [12]; Таланової Ж.В. (обґрунтовано напрями використання рейтингів для оцінювання якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти) [13]; Хижняка О.В. (розглянуто потенціали механізму рейтингування діяльності учасників освітнього процесу для висвітлення співвідношення індивідуального і колективного у забезпеченні якості вищої освіти) [14] та інших дослідників. Окремі з питань проблематики рейтингів ЗВО були розглянуті нами під час попередньо проведених наукових дослідженнях [15, 16, 17].

Про неабияку популярність проблематики міжнародних академічних рейтингів серед вчених може свідчити у тому числі й кількість оприлюднених наукових праць. Наприклад, у високо оціненою науковою спільнотою роботі Е. Хазелкорн (Ellen Hazelcorn) «Рейтинги та трансформація вищої освіти: битва за якість світового класу» (1891 цитування станом на 01.05.2022), список використаних джерел розміщується на 40 сторінках. За результатами проведеного аналізу змістовного спрямування наукової літератури з проблематики університетських рейтингів вчена дісталася висновку про можливість її класифікації за двома основними групами, а саме – дослідження з проблематики методології рейтингів університетів та загальнотеоретичні дослідження щодо феномену рейтингів у системі вищої освіти [3]. У самому спрощеному вигляді така класифікація наукових досліджень може бути подана через призму фокусу безпосередньої уваги вчених на теоретичних або практичних аспектах прояву (формування та розвитку) відповідної проблематики. Такий розподіл на класифікаційні групи є достатньо загальним (універсальним), а отже може бути використаним для характеристики наукової літератури будь якого змістовного спрямування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Не дивлячись на достатній рівень наукової уваги вчених до проблематики рейтингів ЗВО відповідно до результатів оцінювання якості вищої освіти, у тому числі й на міжнародному рівні, окремі її питання все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків. Така відкритість може бути пояснена, як у контексті того факту що проблематика рейтингів не є статичною за своєю природою, а ні за методикою яка використовується (методика оцінювання об'єкту, так само як й визначення його позиціонування у рейтингу за тим чи іншим критерієм, постійно оновлюється (змінюється, удосконалюється), а відповідно – актуалізує нові фокуси наукової уваги), а ні за отриманим результатом (проведення кожного нового (повторного) оцінювання об'єкту

безпосередньої уваги, як правило, обумовлює зміну його позиціонування у межах рейтингу, що у кінцевому випадку не лише може, а й сприймається вченими на рівні предмету наукового пошуку, наприклад, за напрямом з'ясування причин покращення або погіршення тих чи інших показників / характеристик об'єкту), так й через призму зміни умов функціонування та розвитку досліджуваного об'єкту.

В основу нашого уявлення про можливість зіставлення місця позиціонування ЗВО у міжнародних академічних (університетських) рейтингах з якістю вищої освіти були покладені результати проведеного у 2019 р. фахівцями QS (Quacquarelli Symonds – незалежна британська компанія яка спеціалізується на складанні університетських рейтингів, а також рейтингів національних систем вищої освіти) опитування студентів, а також результати наукових досліджень А.В. Васильєва щодо потенціалів міжнародних рейтингів в управлінні якістю сучасного університету [18]. Відповідно до проведеного QS опитування, понад 70% респондентів (студентів) переконані у тому, що місце позиціонування ЗВО в академічному рейтингу відображає якість його освітньої діяльності, а відповідно й ту якість вищої освіти, яка ним забезпечується. Схожі за своїм змістом узагальнення були отримані С.В. Курбатовим за результатами аналізу напрямів (критеріїв) оцінювання які використовуються у міжнародних рейтингах. Наприклад, вчений звертає увагу на той факт, що методології розрахунків рейтингів, так званої першої хвилі розвитку методик рейтингування університетів, передбачали оцінювання за критерієм якості освіти, а саме: Академічний рейтинг університетів світу або так званий Шанхайський рейтинг (Academic Ranking of World Universities – ARWU) використовував критерій «якість освіти»; рейтинг університетів світу «QS World University Rankings» передбачав організацію оцінювання за критерієм «оцінка якості освіти роботодавцями»; національний рейтинг ЗВО «ТОП 200 Україна» фокусувався на оцінюванні за критерієм «якість навчання» [18]. До речі, перший з відомих академічних рейтингів (тут ми маємо на увазі рейтинг 1983 року від американського журналу «US News&World Report»), у сучасному сприйнятті цього феномену, був розроблений з акцентом уваги на «якість викладацького складу» та «оцінку випускниками якості навчання». Відповідно до методології опрацювання цього рейтингу метою його складання було «оцінювання якості університетської освіти в національному масштабі» [19]. Отже, за умови певного абстрагування, можемо припустити що академічні рейтинги (університетські рейтинги) відображають рівень якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти. Безумовно, таке наше узагальнення не знімає з порядку денного питання щодо рівня відображення місцем позиціонування університету у міжнародному рейтингу тієї якості вищої освіти, яке їм забезпечується.

Мета статті. За результатами аналізу змісту міжнародних університетських рейтингів з'ясувати їх потенціали щодо оцінювання якості освітньої діяльності та якості вищої освіти державними органами.

Виклад основного матеріалу. Дослідження напрямів оцінювання якості вищої освіти в контексті змісту міжнародних рейтингів передбачає проведення аналізу методик рейтингування принаймні декількох з них. Складність цього питання полягає в існуванні порівняно великої кількості академічних рейтингів. Наприклад, сьогоднішня практика використання потенціалів рейтингування ґрунтується на таких міжнародних рейтингах:

1) міжнародний каталог «UniRank: World University Rankings & Reviews» або так званий неакадемічний міжнародний рейтинг UniRank™ (в основу розбудови рейтингу покладено п'ять відносно самостійних рейтингів (веб-метрик), а саме: Moz Domain Authority; Alexa Global Rank; SimilarWeb Global Rank; Majestic Referring Domains; Majestic Trust Flow) ранжує університети відповідно до їх веб-присутності та лінковій популярності у мережі (кількість відвідувань офіційного сайту університету; кількість активних сторінок на сайті університету; показники метрики потоку; кількість унікальних відвідувачів; кількість переглядів сторінок на сайті ЗВО з мобільних пристроїв). Цей каталог не є рейтингом у так званій класичній актуалізації цього феномену, хоча за певних абстрагувань може сприйматися через призму його основних характеристик;

2) світовий атлас даних Конета (передбачає рейтингування країн світу відповідно до економічних, демографічних, енергетичних, транспортних, сільськогосподарських, оборонних, освітніх, зовнішньоторговельних тощо показників розвитку. Наприклад, освітні показники розкриваються через призму державних витрати на освіту, коефіцієнту охоплення початковою освітою, тривалості початкової освіти, тривалості середньої освіти, кількості учнів на одного вчителя, грамотність серед дорослих, грамотність серед молоді тощо. Принаймні один з цих індикаторів, а саме «витрати на освіту» може бути використаний на рівні одного з опосередкованих показників якості освіти);

3) рейтинг ефективності національних систем образования (Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment) від британської рейтингової компанії Pearson (предметом експертної уваги є ефективність національних систем освіти різних за своїм рівнем розвитку країн. Рейтингування країн відбувається відповідно до когнітивних навичок (Міжнародне дослідження якості читання та розуміння тексту – The Progress in International Reading Literacy Study, PIRLS; Міжнародне дослідження якості математичної та природничо-освітньої освіти – The Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS; Міжнародна програма з оцінки освітніх досягнень учнів – The Programme for International Student Assessment, PISA) та рівня освіти (Індекс грамотності населення – UNESCO Institute for Statistics; Індекс сукупної частки учнів, які отримують середню та вищу освіту – Education at a Glance). Принаймні один з цих індикаторів, а саме останній з вище згаданих, може

бути використаний на рівні одного з опосередкованих показників якості освіти);

4) рейтинг національних систем вищої освіти «U21 Ranking of National Higher Education Systems» (фокусом уваги рейтингу є оцінювання досягнень країн світу у сфері вищої освіти. Рейтинг передбачає оцінювання національних систем вищої освіти за 24 основними показниками, які структуровані за такими чотирма групами: залучені для розвитку ресурси (інвестиції з боку приватного та державного секторів); результати функціонування (наукові дослідження; наукові публікації; відповідність вищої освіти потребам національного ринку праці; можливість працевлаштування випускників ЗВО); зв'язки (рівень міжнародного співробітництва як характеристика відкритості чи замкнутості національної системи вищої освіти); середовище (державна політика та регулювання; можливості здобуття освіти));

5) рейтинг «U-Multirank» (метою складання рейтингу є висвітлення результатів функціонування університетів за різними напрямками їх діяльності. Методологія складання рейтингу передбачає оцінювання ЗВО за понад 30 показниками які структуровані такі групи критеріїв: загальні показники (загальна кількість студентів та з них першокурсників; кількість іноземних студентів; загальна кількість науково-педагогічних працівників; вартість навчання тощо); викладання та навчання (співвідношення між кількістю студентів та кількістю адміністративного персоналу; відсоток науково-педагогічних працівників які мають науковий ступень; відсоток випускників які закінчили своє навчання вчасно; якість навчання та його забезпечення за результатами опитування студентів тощо); дослідження (ресурси які були отримані за результатами виконання грантів; кількість наукових публікацій які були розміщені у виданнях включених до науко-метричної бази даних Web of Science; кількість стратегічних партнерів із розрахунку на науково-педагогічний персонал тощо); міжнародна орієнтація (можливості для навчання студентів за кордоном; відсоток викладачів із зарубіжних університетів; програми подвійних дипломів тощо); регіональна замученість (відсоток студентів які пройшли стажування в компаніях та організаціях конкретного регіону; відсоток дипломних робіт виконаних на базі регіональних організацій; відсоток випускників які працюють в регіоні понад 18 місяців після отримання диплому тощо);

6) рейтинг «Nature Index» (база даних складається відповідно до кількості та якості проведених на національному та регіональному рівнях наукових досліджень. У якості інформаційного підґрунтя для складання рейтингу використовуються результати аналізу представництва авторів ЗВО у щорічних випусках найбільш авторитетних наукових журналів. Ці журнали відбираються незалежними фаховими комісіями за галузями наукових знань. Методика

розрахунку рейтингу передбачає оцінювання внеску авторів до наукової публікації, тобто врахування так званих одноосібних статей та статей виконаних у співавторстві);

7) рейтинг університетів та наукових установ від консалтингового центру «Center for World University Rankings» (CWUR) (академічний рейтинг світових університетів CWUR зосереджений на оцінюванні здобутків університету без використання інформації джерелом походження якої є адміністрація університету або студенти та викладачі. Складання рейтингу передбачає проведення оцінювання показників ЗВО за сьома основними критеріями, а саме: якість освіти; працевлаштованість (зайнятість) випускників; якість підготовки науково-педагогічного складу; кількість опублікованих результатів досліджень; кількість наукових публікацій які були оприлюднені у журналах включених до наукометричної бази даних Web of Science; кількість цитувань наукових робіт вчених із афіліацією університету;

8) рейтинг закладів вищої освіти «University Ranking by Academic Performance» (URAP) від Інституту інформатики близькосхідного технічного університету (Туреччина) (в основу складання рейтингу покладено оцінювання публікаційної активності науково-педагогічних працівників університету. У якості інформаційної бази для проведення аналізу обрано ті з наукових видань які індексуються у наукометричній базі даних Web of Science. Відповідно до методології складання рейтингу до нього включають лише ті з університетів, які долають умовну межу – прохідний бал (як правило, рейтинг охоплює біля 12% ЗВО). Серед основних критеріїв оцінювання: загальна кількість наукових статей; рівень цитування; загальна кількість документів; сукупний вплив статей; сукупний вплив; цитування міжнародна співпраця)

9) Шанхайський рейтинг «Academic Ranking of World Universities» (ARWU) (від Institute of Higher Education Shanghai Jiao Tong University (Китай) (особливістю розбудови рейтингу є апелювання його авторів лише до об'єктивних показників. Методологія складання рейтингу не передбачає використання інформації яка за джерелом свого походження може вважатися суб'єктивною. Іншими словами, рейтинг не передбачає врахування експертних оцінок за тим чи іншим фокусом уваги. Рейтинг складається відповідно до оцінок показників за такими критеріями: якість освіти; рівень підготовки викладачів (кількість викладачів ЗВО які є лауреатами Нобелівської премії або нагороджені медаллю Філдза; частота цитування наукових праць викладачів за версією ISI Highly Cites); результативність наукових досліджень (загальна кількість праць, які були проіндексовані в наукометричних базах даних; загальна кількість наукових праць, яка була оприлюднена надрукована у 20% найавторитетніших світових виданнях);

10) рейтинг «QS World University Rankings» від консалтингової агенції Quacquarelli Symonds та видання Times Higher Education (починаючи з 2010 року рейтинг представлено у вигляді двох самостійних рейтингів, а саме: рейтинг найкращих університетів світу «The World Reputation Rankings» (видання Times Higher

Education) та рейтинг «QS World University Rankings» Quacquarelli Symonds. Останній рейтинг складається з результатів оцінювання за такими напрямками: репутація університету в академічному середовищі; рівень цитування наукових публікацій представників університету; співвідношення кількості викладачів і студентів; ставлення роботодавців до випускників університету; відносна чисельність іноземних викладачів і студентів. Оцінювання відбувається у тому числі й за результатами опитування представників наукової спільноти та роботодавців);

11) рейтинг «Times Higher Education» (THE) від інформаційно-аналітичної агенції Thomson Reuters (рейтинг складається із загального світового рейтингу університетів, рейтингу за спеціальностями, репутаційного рейтингу (до 2009 року включно цей рейтинг подавався у межах «QS World University Rankings») та рейтингових таблиць за регіонами (Азія, Латинська Америка та країни BRICS). В основу загального рейтингу покладено оцінювання за такими напрямками: оцінка результатів науково-дослідницької діяльності університету; оцінка інституційних характеристик університету; економічна та інноваційна активність університету; рівень інтернаціоналізації університету. До 2010 року рейтинг розбудовувався відповідно до критеріїв «QS World University Rankings»);

12) багатофакторний академічний рейтинг «CWTS Leiden Ranking» або так званий Лейденський рейтинг від Центру науки та технологічних досліджень Лейденського університету (CWTS) (в основу рейтингового оцінювання покладено аналіз об'єктивних показників (інформація не подається університетами або окремими експертами, а отримується фахівцями CWTS безпосередньо з авторитетних наукометричних та незалежних інформаційно-аналітичних баз даних) за індикаторами бібліометричних даних Web of Science з фокусом уваги на: науковий вплив; співробітництво та взаємодія університетів; публікації у відкритому доступі та гендерне різноманіття;

13) рейтинг «Webometrics Ranking of World's Universities» від Кіберметричної лабораторії (Cybermetrics Lab) Національної дослідної ради Іспанії (Consejo Superior de Investigaciones Científicas – CSIC) (метою складання рейтингу є вимірювання рівня присутності університетів у мережі Інтернет, а також підвищення відкритості результатів наукових пошуків вчених широкому загалу. Методологія рейтингування передбачає: проведення аналізу кількості проіндексованих пошуковими системами сторінок сайту університету та посилань (цитувань) на нього, а також кількості завантажених файлів; оцінювання рівня представництва результатів досліджень науково-педагогічних працівників університету у наукометричних базах даних (Scopus) та у Google Scholar. Автори рейтингу визначили такі напрями

оцінювання: «видимість» (присутність) університету у мережі Інтернет (кількість посилань у мережі на веб-ресурси університету – оцінюється вплив веб-наповнення); прозорість або відкритість (кількість цитат від найбільш авторитетних дослідників – визначається кількість найбільш популярних за кількістю цитувань дослідників); авторитетність вченого (кількість робіт вчених університету серед 10% найбільш цитованих наукових праць за кожною галуззю наукових знань – підраховується найбільш популярні за критерієм цитування статті);

14) наукометричний рейтинг «SCImago Institutions Rankings» від науково-дослідної організації «SCImago» до складу якої входять представники від Національної дослідної ради Іспанії (Consejo Superior de Investigaciones Científicas – CSIC) та провідних іспанських університетів (Гранадський університет, Мадридський університет імені Карла III та інші). В основу розбудови рейтингу покладено аналіз представництва вчених університетів та науково-дослідних установ у наукометричній базі даних Scopus. Основною умовою включення до рейтингу є наявність у співробітників організації понад 100 публікацій що індексуються у Scopus за останні п'ять років. Індикатори, за якими оцінюються показники включених до рейтингу університетів, поділяються на три класифікаційні групи, а саме: наукові дослідження (рівень цитування університету по відношенні до середнього світового значення; частка публікацій в яких автор з конкретного університету очолює список авторів наукової статті; кількість публікацій які індексуються у наукометричній базі даних Scopus; кількість індексованих публікацій, в яких автор належить до конкретного університету; кількість публікацій працівників університету які були оприлюднені не в афілійованих з ним виданнях; кількість журналів які були видані за участю університету; частка публікацій університету, що входять до 10% найбільш цитованих публікацій у межах відповідної наукової галузі знань; частка журналів, включених до першого квартилю; частка публікацій у співавторстві із зарубіжними партнерами; частка публікацій опублікованих у журналах з відкритим режимом доступу; загальна кількість авторів з університету в загальному обсязі публікацій цього закладу протягом певного періоду часу); інновації (кількість наукових публікацій за авторством вчених з університету які були процитовані у патентах; відсоток наукових публікацій які були згадані у патентах; кількість патентних заявок); вплив на суспільство (індикатор альтиметрії (кількість документів, які мають більше ніж одну згадку у межах соціальних ресурсів (Twitter, Facebook, YouTube тощо); кількість документів, у яких більше одного читача у Mendeley); кількість мереж, з яких надходять запити на відвідування веб-сайту університету; кількість веб-сторінок, пов'язаних із URL-адресою університету відповідно до запитів з Google).

Висновки. Наведений вище перелік університетських рейтингів, безумовно, не є повним та може бути продовженим. Разом з тим, очікувано, що подальше наповнення цього переліку, не дивлячись на збільшення так званого інформаційно-аналітичного масиву, суттєво не вплине на його узагальнюючі характеристики. Приймаючи до уваги цей факт, вважаємо за доцільне обмежитись переліком вище наведених рейтингів та зосередитись на узагальненні їх

характеристик. Отже, за результатами аналізу фокусу зосередженості критеріїв оцінювання ЗВО у межах вище розглянутих рейтингів, можемо сформулювати такі основні узагальнення.

1. Переважна більшість університетських або академічних рейтингів не можуть бути використані для характеристики якості освіти у так званому чистому вигляді сприйняття відповідного феномену. Наприклад, жоден з розглянутих нами рейтингів не має виключного фокусу уваги на якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Крім того, слід звернути увагу що індикатори які можуть бути використані для характеристики якості вищої освіти передбачені у методологіях розрахунків лише трьох з чотирнадцяти розглянутих нами рейтингів (рейтинг «U-Multirank» – індикатор «якість навчання та його забезпечення за результатами опитування студентів»; рейтинг від консалтингового центру «Center for World University Rankings» – індикатор «якість освіти»; рейтинг «Academic Ranking of World Universities» – індикатор «якість освіти»). Іншими словами, лише майже кожен п'ятий рейтинг апелює до проблематики якості вищої освіти у так званому чистому вигляді. Разом з тим, слід розуміти, що факт відсутності серед індикаторів (напрямів оцінювання) розглянутих нами рейтингів прямого апелювання до категорій «якість освітньої діяльності ЗВО» та (або) «якість вищої освіти» не може сприйматись на рівні категоричного заперечення можливості використання того чи іншого рейтингу для характеристики якості вищої освіти, хоча безумовно, у разі такого використання ми отримаємо лише опосередковані до фокусу основної уваги характеристики.

2. Кожен з рейтингів має унікальну за своїм змістом методологію розрахунку показників тих чи інших індикаторів та достатній період свого практичного використання. Не дивлячись на достатньо виважену та скореговану часом практичного використання рейтингу методологію, жоден з рейтингів не залишився без змін з часу свого першого оприлюднення результатів оцінювання. З прийняттям до уваги процесів оновлення змісту університетських рейтингів, так само як й процедур удосконалення практики обрахування показників окремих індикаторів, С.В. Курбатов запропонував розрізняти першу та другу хвилю зміни індикаторів міжнародних університетських рейтингів [19]. Слід розуміти той факт, що вдосконалення рейтингів не мало ознак втрати фокусу основної уваги та скоріше відносилось до окремих процедурних процесів або імплементації додаткових індикаторів до їх системи. Не дивлячись на еволюційність змін структури та змісту університетських рейтингів, окремі з них зазнавали достатньо відчутного за результатами свого впливу корегування. Наприклад, рейтинг «Times Higher Education» (в організаційній версії «THE-QS» в період 2004-2009 років) складався з таких індикаторів: імідж (репутація) в академічному середовищі; оцінка

якості освіти роботодавцями; цитування наукових праць науково-педагогічних працівників університету; частка іноземних студентів та викладачів в структурі університету; співвідношення кількості студентів до кількості викладачів. Починаючи з 2010 року цей рейтинг, але вже у новій своїй організаційній версії – «THE», зосереджувався на оцінюванні показників університету за дещо іншим переліком індикаторів, а саме: оцінка науково-дослідної діяльності університету; оцінка інституційних характеристик університету; економічна та інноваційна активність університету; рівень інтернаціоналізації університету. Порівняння індикаторів між організаційними версіями рейтингу дозволяє дістатися висновку про достатньо високий рівень оновлення його змісту, а відповідно й фокусів безпосередньої уваги експертів.

3. У самому спрощеному вигляді індикатори розглянутих нами вище рейтингів можна умовно поділити на дві основні групи відповідно до джерел походження інформації для їх формування, а саме на об'єктивні та суб'єктивні індикатори. До суб'єктивних індикаторів ми відносимо ті з них, в основу інформаційного підґрунтя утворення яких покладено опитування / оцінювання експертів. Нагадаємо, що деякі з методологій розрахунків показників індикаторів рейтингів передбачають використання інформації отриманої за результатами опитування експертів. Використання методу опитування не може вважатися тим з інструментів збору інформації, який забезпечує об'єктивність оцінювання об'єкту безпосередньої уваги або його окремих складових. За дослідженнями фахівців «у більшості випадків оцінки експертів мають суб'єктивний характер, є нечіткими» [20]. До об'єктивних індикаторів ми відносимо ті з них, в основу інформаційного підґрунтя яких закладено показники наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science тощо), а також інших інформаційних ресурсів вплив на які з боку зацікавлених сторін обмежений. До рейтингів які використовують об'єктивні індикатори можуть бути віднесені «UniRank: World University Rankings & Reviews», «Nature Index», «Center for World University Rankings», «University Ranking by Academic Performance», «Webometrics Ranking of World's Universities» тощо. Достатньо обґрунтованою виглядає професійна позиція фахівців щодо необхідності використання лише об'єктивних індикаторів для рейтингування університетів, адже за цієї умови рейтинг позбавляється від впливу суб'єктивних оцінок які надаються експертами або безпосередньо самими університетами. Разом з тим, категорія «якості», а відповідно й якості вищої освіти, не є абсолютною за своїм проявом. У науковому дискурсі актуалізовано чимало думок щодо відносності категорії якості, адже «самі по собі, числа не можуть ні про що говорити. Вони лише можуть бути інтерпретованими...» [21]. Цілком очевидно, що така інтерпретація стає можливою лише через призму співвідношення рівнів прояву (позиціонування) стану або показника з іншими. Узагальнюючи думку за цим напрямом аналізу ми погоджуємося з С.В. Курбатовим який дістався висновку про те, що «світ сучасних міжнародних університетських рейтингів є дуже диверсифікованим, а самі рейтинги можуть спиратись як на об'єктивні, так і на

суб'єктивні дані. ... саме оптимальний баланс між об'єктивними та суб'єктивними даними дозволить університетським рейтингам максимально наблизитись до адекватної оцінки основних напрямків університетської діяльності в сучасних умовах [8].

4. Серед індикаторів кожного з розглянутих нами рейтингів є ті з них, фокус зосередження уваги яких пов'язаний з оцінюванням результатів науково-дослідної роботи працівників університету. Така позиція авторів рейтингів не є випадковою, адже оцінювання результатів функціонування університету, у тому числі й за напрямом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, передбачає фокусування уваги експертів на всіх без виключення напрямів професійної діяльності ЗВО. За умови розгляду цієї проблематики через призму норм вітчизняного простору вищої освіти слід звернути увагу на той факт, що в преамбулі до тексту Закону України «Про вищу освіту» законодавець декларує «поєднання освіти з наукою та виробництвом» на рівні одного з основних принципів функціонування як системи вищої освіти в цілому, так й безпосередньо ЗВО [1]. Крім того, стаття 26 згаданого вище Закону, у межах основних завдань ЗВО, визначає у тому числі й напрями діяльності які безпосередньо пов'язані з науково-дослідною роботою, а саме: «проведення наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі»; «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності». Про неабияку значущість наукової складової у забезпеченні професійної діяльності ЗВО свідчить у тому числі й факт актуалізації цього феномену у двох з п'яти стратегічних цілей нещодавно прийнятої Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, а саме: «довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти» (ціль №2); «Забезпечення якісної освітньо-наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для різних груп населення» (ціль №3) [2]. Отже, наявність серед індикаторів міжнародних університетських рейтингів тих з них які зосереджені на оцінюванні результатів науково-дослідної роботи ЗВО, свідчить про неабияку значущість відповідного напрямку роботи для забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Серед перспективних напрямів продовження порушеної у межах цієї публікації проблематики, на нашу думку, є ті з них, які пов'язані з оцінюванням потенціалів міжнародних рейтингів для моніторингу якості вищої освіти на національному рівні, а також для вдосконалення державної політики у сфері вищої освіти.

Список літератури

1. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 63. С. 7–14.
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/nps/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286->
3. Hazelcorn, E. (2011). *Ranking and the Reshaping of Higher Education: The Battle for World-Class Excellence*. London: Palgrave Macmillan. 272 p.
4. Бакіров, В. С. (2018). Універсализм і партикуляризм у рейтингуванні університетів. *Педагогіка і психологія*. С. 50-52.
5. Булікіна, І. А. (2020). Міжнародні рейтинги як основні характеристики міжнародного освітнього ринку послуг. *Бізнесінформ*. № 4. С. 266-273.
6. Васильєв, А. В. Роль рейтингів у стратегії розвитку університетів України. *Спілка ректорів закладів вищої освіти України*. Retrieved from http://uploads.vnz.univ.kiev.ua/uploads/n_134_39127624.pdf
7. Квіткіна, С. А., Старушенко, Г. А. (2021). Фактори підвищення міжнародних рейтингів українських закладів вищої освіти в умовах цифрової трансформації суспільства. *Аспекти публічного управління*. Т.9, № 1. С. 5-34.
8. Курбатов, С. В. (2018). Сучасні методологічні підходи до розробки університетських рейтингів. *Педагогіка і психологія*. С. 37-42.
9. Левченко, О. М., Царенко, І. О. (2016). Конкурентоспроможність вищої освіти України у вимірі міжнародних систем ранжування. *Економіка і організація управління*. № 3(23). С. 73-81.
10. Луговий, В. І., Слюсаренко, О. М., Таланова, Ж. В. (2018). Світовий досвід для створення національного рейтингу закладів вищої освіти. *Педагогіка і психологія*. С. 5-23.
11. Пономаренко, В. С. (2018). Класифікація методів рейтингування закладів вищої освіти України. *Педагогіка і психологія*. С. 24-36.
12. Слюсаренко, О. М. (2020). Міжнародні та національні університетські рейтинги як механізм оцінювання якості вищої освіти. *Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції*. Київ, Розд. 2. С. 105-118.
13. Луговий, В. І., Слюсаренко, О. М., Таланова, Ж. В. (2021). Вимірювання якості діяльності університетів через участь у світових (SHANGHAI, TIMES, QS) та національному рейтингах. *Вісник НАПН України*. №3(2). Retrieved from <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/206>
14. Хижняк, О. В. (2017). Рейтинги як репрезентація якості індивідуального і колективного в освітніх практиках. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. Вип. 38. С. 132-139.
15. Мороз, С. А., Мороз, В. М., Домбровська, С. М. (2017). Рейтинг науково-педагогічних працівників, як складова системи державного управління якістю вищої освіти. *Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»)*. Вип. 2 (7). С. 294–309.
16. Мороз, С. А., Бука, І. С., Бука, С. А., Мороз В. М. (2018). Оцінювання якості вищої освіти студентами як елемент системи державного контролю за якістю надання освітніх послуг закладами вищої освіти (на прикладі опитування студентів Балтійської Міжнародної Академії, Латвія). *Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»)*. Вип. 2 (9). С. 282–295.
17. Мороз, В. М., Мороз С. А. (2015). Порядок та умови вступу до докторантури як елемент правового механізму державного управління якістю підготовки фахівців на науковому рівні вищої освіти. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. №3. С. 127-134.
18. Курбатов, С. В. (2018). Рейтинги як механізм інтеграції української вищої освіти до Європейського простору вищої

освіти. Сезонні школи: Перша зимова школа Української асоціації дослідників освіти, Retrieved from http://uera.org.ua/sites/default/files/2018-02/Курбатов_рейтинги.pdf

19. Курбатов, С. В. (2016). *Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів* : навчальний посібник ; за заг. ред. С.А. Калашнікової. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети». 40 с.

20. Петяк, Ю. Ф. (2015). Методика опитування експертів для виявлення факторів інформаційної безпеки мобільних пристроїв. *Наукові записки. Українська академія друкарства*. № 1(50). С. 29-34.

21. Matthew, D. (2016). Fabricated World Class: Global University League Tables, Status Differentiation and Myth of Global Competition. *British Journal of Sociology of Education*. Vol. 37. № 1. P. 169-189.

References (transliterated)

1. About higher education. Law of Ukraine dated 01.07.2014 No. 1 556-VII. Official Bulletin of Ukraine. 2014, No. 63, pp. 7–14.

2. Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 23, 2022 No. 286 The only web portal of executive authorities of Ukraine.

3. Hazelcorn E. (2011). Ranking and the Reshaping of Higher Education: The Battle for World-Class Excellence. London: Palgrave Macmillan.

4. Bakirov V.S. (2018). Universalizm i partykuliaryzm u reitynhuvanni universytetiv [Universalism and particularism in the ranking of universities]. *Pedagogy and psychology*. 50-52.

5. Bulkina I.A. (2020). Mizhnarodni reitynhy yak osnovni kharakterystyky mizhnarodnoho osvithnoho rynku posluh. [International ratings as the main characteristics of the international educational services market]. *Business information*. 4. 266-273.

6. Vasyliiev A.V. Rol reitynhiv u stratehii rozvytku universytetiv Ukrainy. [The role of ratings in the development strategy of Ukrainian universities]. Union of Rectors of Higher Education Institutions of Ukraine. Retrieved from http://www.vnz.univ.kiev.ua/uploads/n_134_39127624.pdf

7. Kvitka S.A. (2021) Starushenko H.A. Faktory pidvyshchennia mizhnarodnykh reitynhiv ukrainskykh zakladiv vyshchoi osvity v umovakh tsyfrovoy transformatsii suspilstva. [Factors of increasing international ratings of Ukrainian institutions of higher education in the conditions of digital transformation of society]. *Aspects of public administration*. Vol. 9, 1. 5-34.

8. Kurbatov S.V. (2018). Suchasni metodolohichni pidkhody do rozrobky universytetskykh reitynhiv. [Modern methodological approaches to the development of university ratings]. *Pedagogy and psychology*. 37-42.

9. Levchenko O.M., Tsarenko I.O. (2016). Konkurentospromozhnist vyshchoi osvity ukrainy u vymiri mizhnarodnykh system ranzhuvannia. [Competitiveness of Ukrainian higher education in terms of international ranking systems]. *Economics and management organization*. 3(23). 73-81.

10. Luhovy V.I., Sliusarenko O.M., Talanova Zh.V. (2018). Svitovy dosvid dlia stvorennia natsionalnoho reitynhu zakladiv vyshchoi osvity [World experience for creating a national rating of higher education institutions]. *Pedagogy and psychology*. 5-23.

11. Ponomarenko V.S. (2018). Klasyfikatsiia metodiv reitynhuvannia zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy. [Classification of rating methods of higher education institutions of Ukraine]. *Pedagogy and psychology*. 24-36.

12. Sliusarenko O.M. (2020). Mizhnarodni ta natsionalni universytetski reitynhy yak mekhanizm otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity. [International and national university rankings as a mechanism for evaluating the quality of higher education]. *Mechanisms for evaluating the quality of higher education in the conditions of European integration*. 2. 105-118.

13. Luhovy V.I., Sliusarenko O.M., Talanova Zh.V. (2021). Vymiruvannia yakosti diialnosti universytetiv cherez uchast u svitovykh (SHANGHAI, TIMES, QS) ta natsionalnomu reitynhakh. [Measuring the quality of university activity through participation in world (SHANGHAI, TIMES, QS) and national rankings]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. 3(2). Retrieved from <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/206>

14. Khyzhniak O.V. (2017). Reitynhy yak reprezentatsiia yakosti individualnoho i kolektyvnoho v osvithnikh praktykakh. [Ratings as a representation of individual and collective quality in educational practices]. *Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series "Sociological research of modern society: methodology, theory, methods"*. 38. 132-139.

15. Moroz S.A., Moroz V.M., Dombrovskaya S.M. (2017) Reitynh naukovy-pedahohichnykh pratsivnykh, yak skladova systemy derzhavnoho upravlinnia yakisti vyshchoi osvity. [Rating of scientific and pedagogical workers as a component of the system of state management of the quality of higher education]. *Bulletin of NUTSZU (Series "Public Administration")* 2 (7). p. 294–309.

16. Moroz, S.A., Buka, I.S., Buka, S.A. and Moroz, V.M. (2018). Otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity studentamy yak element systemy derzhavnoho kontroliu za yakisti nadannia osvithnikh posluh zakladamy vyshchoi osvity (na prykladi opytuvannia studentiv Baltiiskoi Mizhnarodnoi Akademii, Latvii) [Evaluation of the quality of higher education by students as an element of the system of state control over the quality of provision of educational services to higher education institutions (on the example of a survey of students of the Baltic International Academy, Latvia)] *Bulletin of NUTSZU (Series "Public Administration")* 2 (9). 282–295.

17. Moroz V.M., Moroz S.A. (2015). Poriadok ta umovy vstupu do doktorantury yak element pravovoho mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia yakisti pidhotovky fakhivtsiv na naukovomu rivni vyshchoi osvity. [The procedure and conditions for admission to doctoral studies as an element of the legal mechanism of state management of the quality of training at the scientific level of higher education]. *Scientific notes the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 3. 127-134.

18. Kurbatov S.V. (2018). Reitynhy yak mekhanizm intehtatsii ukrainskoi vyshchoi osvity do Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity. Ratings as a mechanism for the integration of Ukrainian higher education into the European area of higher education. *Seasonal schools: First winter school of the Ukrainian Association of Educational Researchers*. Retrieved from: http://uera.org.ua/sites/default/files/2018-02/Курбатов_рейтинги.pdf

19. Kurbatov S.V. (2016). Reitynhy yak instrument rozvytku liderskoho potentsialu universytetiv : navchalnyi posibnyk. [Ratings as a tool for developing the leadership potential of universities: a study guide]. K.: SE "NVC "Priorities", 40 p.

20. Petiak Yu.F. (2015). Metodyka opytuvannia ekspertiv dlia vyavleniia faktoriv informatsiinoi bezpeky mobilnykh prystroiv. [Methodology of surveying experts to identify factors of information security of mobile devices]. *Proceedings. Ukrainian Academy of Printing*. 1(50). 29-34.

21. Matthew D. (2016). Fabricated World Class: Global University League Tables, Status Differentiation and Myth of Global Competition. *British Journal of Sociology of Education*. Vol. 37. № 1. P. 169-189.

Надійшла (received) 31.05.2022

Відомості про авторів / About the Authors

Мороз Світлана Анатоліївна (Svitlana Moroz) – Національний університет цивільного захисту України, старший науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру, кандидат наук з державного управління; Харків, Україна; ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2696-1278>;

Бука Інта Станіславівна (Inta Buka) – Балтійська Міжнародна Академія, проректор з міжнародної діяльності, магістр ділового адміністрування; м. Рига, Латвія; ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9186-1361>;

Мороз Олександр Володимирович (Oleksandr Moroz) – Медичний коледж Tongji Хуачжунського університету науки і технологій, слухач 3 курсу; Ухань, КНР; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4314-4939>;

Манчак Ірина Тадеївна (Iryna Manczak) – Краківський економічний університет, доцент кафедри торгівлі і ринкових установ, кандидат економічних наук; Краків, Польща; ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9661-9945>;

Мороз Володимир Михайлович (Volodymyr Moroz) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри соціології і публічного управління, доктор наук з державного управління, професор; Харків, Україна; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0796-5035>

УДК 351:36 (477)

doi: 10.20998/2227-6890.2022.1.07

О.В. ПОСТУПНА, О.В. СТЕПАНКО

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНОЮ СФЕРОЮ УКРАЇНИ: ПОПЕРЕДНІЙ АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ

Стаття присвячена з'ясуванню стану висвітлення проблеми публічного управління гуманітарною сферою України в наукових працях українських учених. За допомогою проблемно-пошукового методу дослідження в інформаційному науковому просторі виявлено велику кількість праць гуманітарного спрямування, яку важко проаналізувати, тому з метою їх обмеження в статті зроблено акцент на понятійно-категоріальній конструкції «гуманітарна сфера», яка зустрічається лише в назві робіт. Виявлено та проаналізовано вихідні дані досліджень, здійснено попередній аналіз наукових здобутків та визначено основні тенденції, притаманні даному напрямку досліджень.

Основні висновки дослідження: виявлено лише 17 дисертацій, у яких предметом дослідження є гуманітарна сфера, серед яких 2 докторські; дані дисертації виконані в 5 наукових галузях (історичні, філологічні, політичні науки, національна безпека, державне управління) та захищені по 7 спеціальностям, більшість з яких у науці державного управління та в історичній науці; на сьогодні немає жодної дисертації з визначеною у статті проблематикою, виконаної в науці публічного управління та адміністрування; найбільшою популярністю користуються різноманітні аспекти державного управління гуманітарною сферою, питання співробітництва в цій сфері, формування та реалізації державної політики щодо розвитку гуманітарної сфери; найчастіше в роботах розкривають проблеми розвитку гуманітарної сфери в умовах сучасних викликів та загроз національній або державній безпеці України, що цілком відповідає сучасним реаліям. Однак саме реалії сьогодення в роботах не відображено. Зокрема, дисертація, що захищена в 2020 р., є суто історичною та присвячена дослідженню діяльності в гуманітарній сфері Українського центрального комітету в період нацистської окупації.

У статті окреслено перспективні напрями досліджень проблеми публічного управління гуманітарною сферою України. Оскільки сьогодні національна безпека Української держави – це здатність захистити свою незалежність, систему державного управління, публічні інститути від зовнішнього негативного впливу, зовнішньої агресії, то вважаємо, що перспективними й найбільш актуальними напрямками сучасних досліджень можуть бути такі: формування та реалізація політики національної безпеки в гуманітарній сфері, загрози й виклики; публічне управління у гуманітарній сфері України; державна політика України щодо забезпечення гуманітарної безпеки; гуманітарна сфера як складова національної безпеки України.

Ключові слова: публічне управління, гуманітарна сфера, національна безпека, наукові дослідження, проблемно-пошуковий метод дослідження, метод системного аналізу та узагальнення.

О.В. POSTUPNA, O.V. STEPANKO

SCIENTIFIC RESEARCH OF THE PROBLEMS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE HUMANITARIAN SPHERE OF UKRAINE: PRELIMINARY ANALYSIS AND GENERALIZATION

The article is devoted to clarifying the state of highlighting the problem of public management of the humanitarian sphere of Ukraine in the scientific works of Ukrainian scientists. With the help of the problem-search method of research in the information scientific space, a large number of works of a humanitarian direction, which are difficult to analyze, were found, therefore, in order to limit them, the article focused on the conceptual-categorical construction "humanitarian sphere", which is found only in the title of the works. The initial data of the research were